

Bruxelles, 7. prosinca 2023.
(OR. en)

14191/1/23
REV 1

AG 118
EMPL 484
SOC 681
MIGR 338
COH 72
SAN 586

POP RATNA BILJEŠKA

Br. dok. Kom.:	COM(2023) 577 final/2
Predmet:	KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2023) 577 final/2.

Priloženo: COM(2023) 577 final/2

Bruxelles, 6.12.2023.
COM(2023) 577 final/2

CORRIGENDUM

This document corrects document COM(2023) 577 final of 11.10.2023.

Concerns the Croatian language version.

A number of formulations and mistakes throughout the text have been corrected.

The text shall read as follows:

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje

1. UVOD

Ljudi u cijeloj Europi žive dulje i zdravije. Očekivani životni vijek povećao se zahvaljujući općem društvenom i gospodarskom napretku Europe proteklih desetljeća, uključujući bolji životni standard, pristup obrazovanju i osposobljavanju te napredak u zdravstvu i medicini. Zbog povećanja očekivanog životnog vijeka Europa treba izgraditi „društvo dugovječnosti” koje cijeni dulji životni vijek u starijoj dobi, osnažuje starije građane i potiče dobrobit i blagostanje sadašnjih i budućih generacija.

Međutim, demografske promjene izravno utječu na ljudski kapital EU-a i njegovu konkurentnost. Očekuje se da će starenje stanovništva i smanjenje udjela radno sposobnog stanovništva pogoršati problem manjka radne snage i povećati pritisak na javne proračune. Starenje stanovništva vjerojatno će snažno utjecati i na ulaganja, produktivnost i poduzetničku aktivnost. Osim toga, demografske promjene utječu na socijalnu, teritorijalnu i međugeneracijsku koheziju naših demokratskih društava jer na neke države članice i regije utječu više nego na ostale.

U svojim zaključcima iz lipnja 2023. Europsko vijeće pozvalo je na donošenje paketa instrumenata kao odgovor na demografske izazove, a posebno njihov utjecaj na konkurentnost Europe. Građani očekuju zajedničko djelovanje EU-a i svojih nacionalnih vlada za upravljanje demografskim promjenama i njihovim posljedicama. Relevantne politike trebaju se voditi načelima rodne ravnopravnosti i međugeneracijske pravednosti¹, temeljiti na lokalnim okolnostima, osobito s obzirom na ruralne i udaljene regije, te prihvatiti druge globalne megatrendove, kao što su zelena i digitalna tranzicija. Za ispunjavanje te složene zadaće potreban je koordinirani pristup na svim razinama vlasti u okviru kojeg na demokratski i uključiv način sudjeluju svi dionici u gospodarstvu i društvu. Na taj se način demografskim trendovima može upravljati kako bi se općenito povećala otpornost Europe, kao što su istaknuli građani EU-a u okviru Konferencije o budućnosti Europe².

Demografske promjene prije svega su određene životnim odlukama pojedinaca i obitelji. Međutim, politike EU-a i politike država članica trebale bi pomoći građanima Europe da mogu ostvariti svoje želje. Zbog toga bi trebalo prilagoditi javne politike i potporu na odgovarajućoj razini kako bi se:

- i. bolje uskladile **obiteljske želje i plaćeni rad**, prvenstveno osiguravanjem pristupa kvalitetnoj skrbi za djecu i ravnoteže između poslovnog i privatnog života, u cilju poticanja rodne ravnopravnosti;
- ii. pružila podršku i osnažile **mlađe generacije** da napreduju, razvijaju vještine, imaju bolji pristup tržištu rada i cjenovno pristupačnom stanovanju;
- iii. osnažile **starije generacije** i održala njihova dobrobit reformama u kombinaciji s odgovarajućim politikama tržišta rada i radnih mjesta;

¹ Međugeneracijska pravednost je ideja pravednosti ili pravde među različitim generacijama. Može se odnositi na pravednost u dinamici odnosa između djece, mladih, odraslih i starijih osoba, ali i na pravednost među sadašnjim i budućim generacijama. Odnosi se na više područja i uključuje teme kao što su gospodarska ili socijalna pravednost, životni standard ili klimatske promjene.

² Konferencija o budućnosti Europe, Izvješće o konačnom ishodu, svibanj 2022. (15. prijedlog: Demografska tranzicija)

- iv. prema potrebi, nadoknadio manjak radne snage **upravljanjem zakonitim migracijama** kao dopuna iskorištavanju talenata iz Unije.

Instrumenti EU-a – regulatorni instrumenti, politički okviri i financijska sredstva, trebali bi se učinkovito kombinirati s nacionalnim i regionalnim politikama kako bi osnažile sve generacije i kako bi im se omogućilo da ostvare svoje životne odluke i puni potencijal u gospodarstvu i društvu u cjelini.

2. DEMOGRAFSKE PROMJENE MIJENJAJU NAŠA GOSPODARSTVA I DRUŠTVA

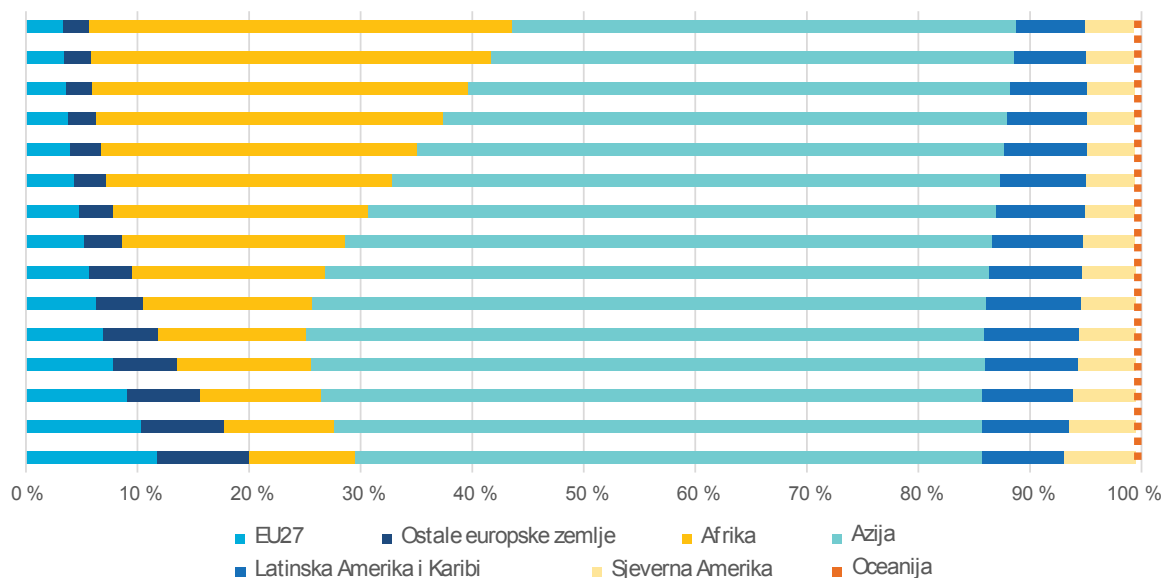
U predstojećim godinama smanjenje broja stanovništva EU-a i njegovo daljnje starenje mogli bi negativno utjecati na dugoročnu konkurentnost EU-a. Predviđa se da će se tijekom 21. stoljeća povećavati broj globalnog stanovništva, a starenje će biti sve prisutniji demografski trend u svijetu³. Smjer i brzina demografskih promjena razlikuju se među zemljama, a predviđa se da će se velik udio globalnog rasta stanovništva dogoditi u zemljama s niskim dohotkom. Zbog starenja i smanjenja stope nataliteta broj stanovnika u EU-u dosegnut će vrhunac oko 2026. i postupno se smanjivati u sljedećim desetljećima. Predviđa se da će se broj radno sposobnog stanovništva EU-a smanjiti (za 57,4 milijuna do 2100.), a stopa ovisnosti starijeg stanovništva povećati (s 33 % na 60 % do 2100.)⁴. Zbog tih će se trendova udio EU-a u svjetskom stanovništvu i dalje smanjivati (sa 6 % danas na manje od 4 % u 2070.)⁵, što bi moglo smanjiti relativnu važnost jedinstvenog tržišta u globalnom gospodarstvu i smanjiti geopolitički utjecaj EU-a.

³ Ujedinjeni narodi, Odjel za ekonomske i socijalne poslove, Odsjek za stanovništvo, *World Population Prospects 2022*. (Predviđanja za svjetsko stanovništvo iz 2022.).

⁴ Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2023., SWD (2023) 248 final.

⁵ Vidjeti Izvješće o utjecaju demografskih promjena, COM(2020) 241 final. Utjecaj demografskih promjena – u promjenjivom okruženju, SWD(2023) 21 final.

PROCIJENJENI I PREDVIĐENI UDIO SVJETSKOG STANOVNIŠTVA PO KONTINENTU, 1960.– 2100. (U %)

Ako se ništa ne poduzme, demografske promjene mogu dodatno pogoršati problem manjka radne snage i dovesti do uskih grla u gospodarstvu. Manjak radne snage u EU-u već je na rekordnoj razini, a smanjenje broja radno sposobnog stanovništva jedan je od nekoliko različitih čimbenika koji na to utječu. U više država članica i regija postoji osobito velika potražnja za stručnjacima u području STEM-a (znanost, tehnologija, inženjerstvo, matematika), IKT-a (informacijska i komunikacijska tehnologija), građevinarstva, skrbi i prometa (osobito za vozačima kamiona i autobusa)⁶. S obzirom na to da će *baby boomeri* (osobe rođene između sredine 40-ih i sredine 60-ih godina 20. stoljeća) otići u mirovinu do sredine 30-ih godina 21. stoljeća, predviđa se da će se, ako se trendovi ne promjene, znatno povećati manjak visokokvalificirane i niskokvalificirane radne snage. Mjerama za uključivanje na tržište rada i povećanjem plaća u posebno deficitarnim zanimanjima mogao bi se donekle ublažiti problem manjka radne snage. Međutim, ako se te mjere ne podupru povećanjem produktivnosti, rast troškova rada mogao bi utjecati i na konkurentnost poduzeća iz EU-a u odnosu na konkurente iz drugih velikih gospodarstva.

Demografske promjene mogu stvoriti nove mogućnosti u različitim sektorima, ali ujedno pridonose određenim rizicima od strateških ovisnosti. Starenje europskog stanovništva povećava potencijal „srebrnog gospodarstva” na predviđenih 28,1 % BDP-a EU-a u 2025.⁷ U „društvu dugovječnosti” mogućnosti se pojavljuju u različitim sektorima i područjima, kao što su tehnologija, zdravstvo i skrb, medicina, prehrana i dobrobit, obrazovanje i cjeloživotno učenje, promet i financijske usluge te socijalna ekonomija. Demografske promjene utječu i na pristup određenim ključnim lijekovima jer povećavaju potražnju za lijekovima namijenjenima za bolesti povezane sa starenjem i skrbi za starije, što utječe na prioritete istraživanja i razvoja

⁶ Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2023., SWD (2023) 248 final.

⁷ U „srebrnom gospodarstvu” gospodarske djelatnosti služe potrebama osoba starijih od 50 godina, primjerice putem proizvoda i usluga koje te osobe kupuju i daljnje gospodarske djelatnosti koju potiče njihova potrošnja. Europska komisija (2018.), Srebrno gospodarstvo – završno izvješće, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

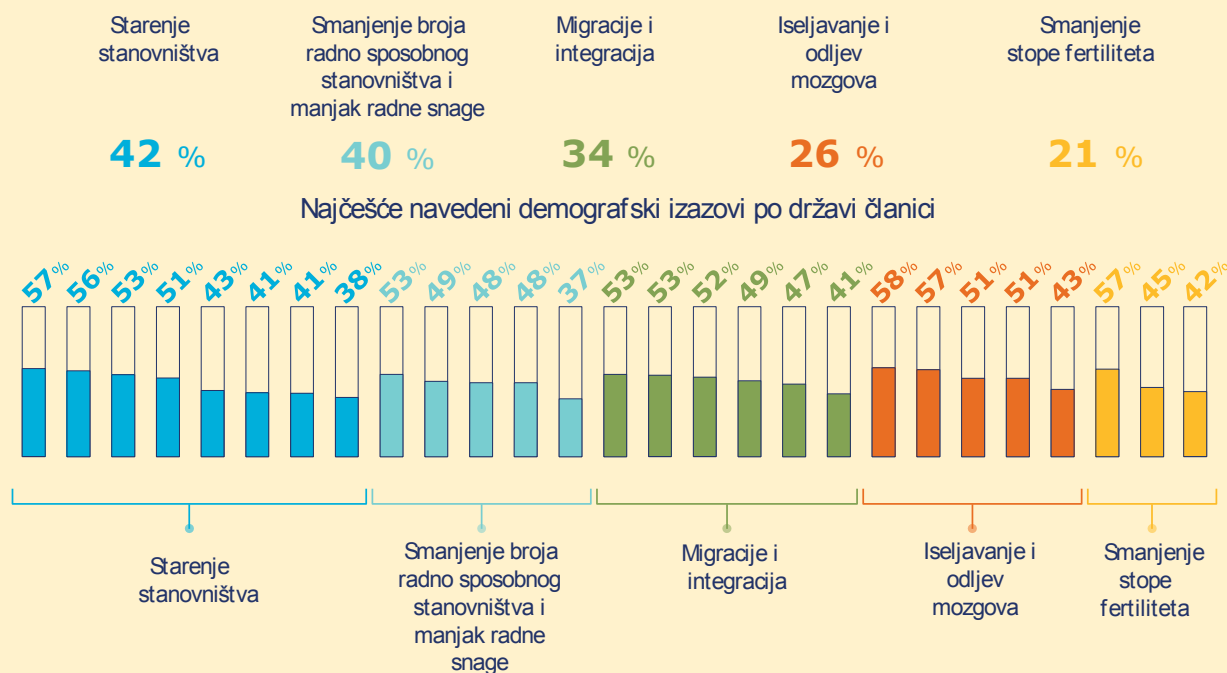
farmaceutskih proizvoda. Osim toga, manjak radne snage može otežati ambicije za povećanje lokalne proizvodnje.

Demografske promjene dodatno povećavaju problem produktivnosti. Veća produktivnost, djelomično potaknuta inovacijama i automatizacijom (npr. upotreba robotike, umjetne inteligencije), kao i akumuliranje plaća povezano s tim trendovima mogu ponuditi „dividendu dugovječnosti” koja može pridonijeti ublažavanju problema smanjenja broja radno sposobnog stanovništva. Međutim, kontinuirano povećanje produktivnosti može se pokazati problematičnim, posebno zato što smanjene stope štednje starijih generacija usmjeravaju resurse prema potrošnji, a ne prema produktivnim ulaganjima. Stariji radnici ujedno bi mogu biti zabrinutiji zbog potrebe za unapređenjem svojih vještina. Osim toga, starenje stanovništva smanjuje poduzetničku aktivnost jer je manje vjerojatno da će starije dobne skupine pokrenuti novo poduzeće, a međugeneracijski prijenos poslovanja postaje složeniji i rjeđi.

Kako Europljani vide demografske promjene i njihove posljedice?

Prema rezultatima novog istraživanja Eurobarometra sedam od deset Europljana slaže se da demografski trendovi ugrožavaju dugoročno gospodarsko **blagostanje i konkurentnost** EU-a.

Građani EU-a navode sljedeće **demografske izazove** kao **najvažniji problem** u svojoj državi članici.

Većina Europljana (51 %) smatra da bi upravljanje demografskim promjenama trebalo i **dalje biti politički prioritet**, i za EU i za države članice, a velika većina, njih 85 %, slaže se da je za to potrebna **bliska suradnja svih razina vlasti**.

Na pitanje o rješenjima politike građani su odgovorili kako smatraju da su najpoželjnije mjere za rješavanje problema starenja stanovništva osiguravanje odgovarajućih **mirovina** koje će i dalje biti cjenovno pristupačne **budućim generacijama** (49 %), kao i pružanje visokokvalitetnih i cjenovno pristupačnih usluga **zdravstvene skrbi** (49 %). Kad je riječ o

tržištu rada građani smatraju najučinkovitijima (61 %) mjere za rješavanje problema **nezaposlenosti mladih**, nakon čega slijede politike za postizanje **ravnoteže između poslovnog i privatnog života** (48 %)⁸.

Starenje stanovništva povećava pritisak na javne proračune. Smanjenje broja radno sposobnog stanovništva uzrokuje smanjenje prihoda od poreza na osobni dohodak i doprinosa za socijalno osiguranje. S druge strane, s obzirom na to da stanovništvo stari, predviđa se da će rashodi za zdravstvo, dugotrajnu skrb i mirovine porasti s 24,6 % BDP-a u 2019. na gotovo 27 % u 2040.⁹ Zbog toga bi pritisak na javne proračune mogao smanjiti fiskalni prostor dostupan za ulaganja u druge prioritete politike, kao što su zelena i digitalna tranzicija. Osim toga, društvo koje stari treba ulaganja u prilagođena rješenja mobilnosti i infrastrukturna rješenja¹⁰ koja mogu koristiti cjelokupnom stanovništvu te se provoditi na ekološki i digitalno prihvatljiv način.

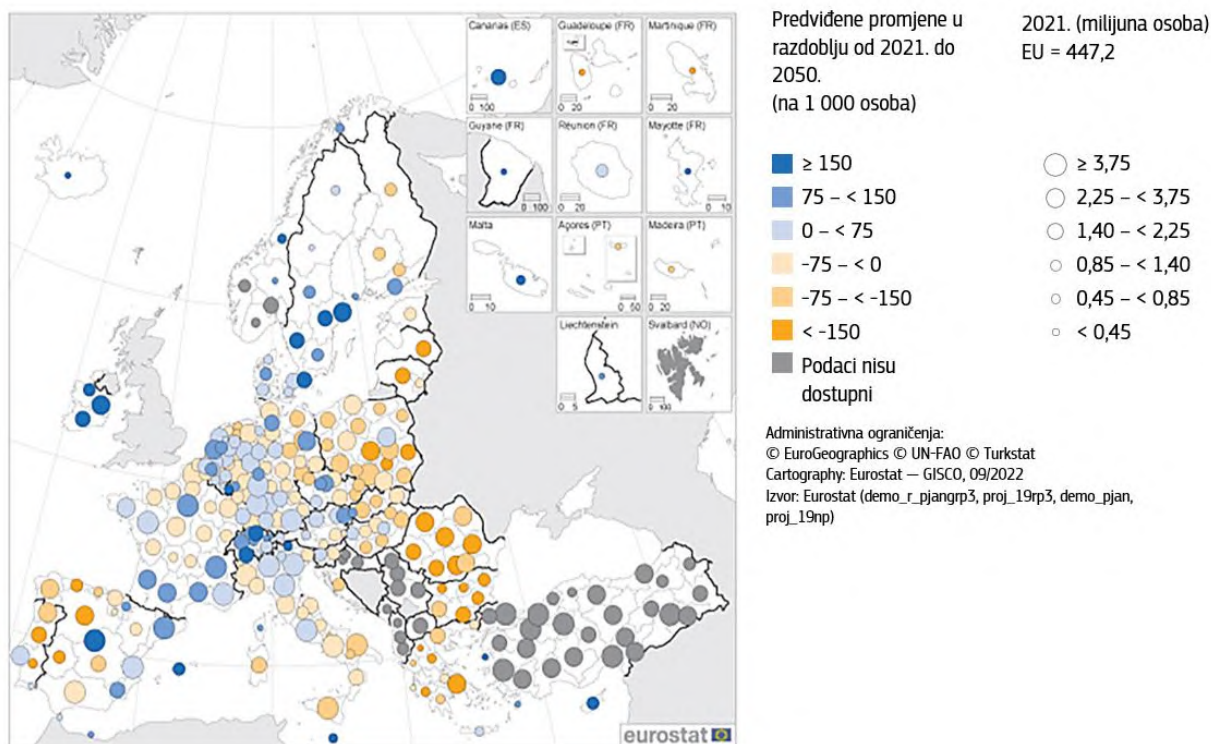
Demografska preobrazba EU-a u interakciji je s drugim velikim svjetskim sveprisutnim trendovima, kao što su zelena i digitalna tranzicija. Emisije ugljika blisko su povezane s visinom dohotka, ali i s dobnim profilom potrošača. Iako u apsolutnom smislu troše manje, starije osobe obično žive u manjim kućanstvima i imaju veće potrebe za potrošnjom energije, što dovodi do većih emisija po stanovniku. Starije osobe ujedno češće žive u ruralnim područjima u kojima je ovisnost o upotrebi automobila veća. S obzirom na to da se udio starijih osoba u stanovništvu povećava, procjenjuje se da će do 2060. osobe starije od 65 godina proizvoditi do 39 % emisija. Isto tako, klimatske promjene i onečišćenje zraka negativno utječu na smrtnost i morbiditet stanovništva, a posebno utječu na ranjivije skupine, uključujući starije osobe. Klimatska kriza i uništavanje okoliša isto tako mogu utjecati na nečiju odluku hoće li imati djecu. U kontekstu digitalne tranzicije tehnologija može učiniti zdravstvo i dugotrajnu skrb troškovno učinkovitijima te poboljšati pristup uslugama i njihovu kvalitetu, među ostalim u ruralnim i udaljenim regijama te za osobe s invaliditetom ili smanjenom pokretljivošću. Međutim, loša digitalna infrastruktura i niska razina usvojenosti digitalnih vještina mogu produbiti jaz među regijama, skupinama i generacijama.

⁸ Flash Eurobarometer 534, Demografske promjene u Europi (terensko istraživanje 1.9.–14.9.2023.).

⁹ Europska komisija (2021.), Izvješće o starenju stanovništva za 2021., Gospodarske i proračunske projekcije za države članice EU-a.

¹⁰ Vidjeti završno izvješće Skupine na visokoj razini za budućnost socijalne zaštite i socijalne države u EU-u (2023.).

KRETANJA STANOVNIŠTVA, 2021.–2050.

Postoji rizik od produbljivanja teritorijalnih razlika unutar država članica i među njima. U nekim su regijama prisutni kombinirani izazovi starenja stanovništva, malog i stabilno niskog udjela osoba sa završenim tercijskim obrazovanjem te iseljavanja mladih i obrazovanih osoba. Zbog toga bi te regije mogle upasti u zamku nedovoljnog razvoja talenata što bi im otežalo izgradnju održivih i konkurentnih gospodarstava utemeljenih na znanju¹¹. Zbog demografskih promjena i strukturnih promjena brojne slabije razvijene i ruralne regije sve se češće suočavaju s manjkom radne snage i vještina te slabom regionalnom konkurentnošću i sposobnošću privlačenja ulaganja, pri čemu u nekim zemljama postoje razlike između urbanih i ruralnih područja¹². Takve teritorijalne razlike ujedno narušavaju socijalnu koheziju i povjerenje u demokratske institucije i procese u Europi.¹³

3. INSTRUMENTI POLITIKA: ODGOVOR NA DEMOGRAFSKE PROMJENE I UPRAVLJANJE TIM PROMJENAMA

Oblikovatelji politika na svim razinama trebaju stvoriti okruženje koje ljudima u cijeloj Uniji omogućuje ostvarenje njihovih životnih odabira i usklađivanje obiteljskog i

¹¹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Iskorištavanje talenata u europskim regijama”, COM(2023) 32 final.

¹² Kohezija u Europi do 2050., Osmo izvješće o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji, SWD(2022) 24 final.

¹³ Europska komisija (2021.), Demografsko okruženje u područjima EU-a, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

profesionalnog života. Uz ta nastojanja, zakonite migracije i učinkovita integracija državljana trećih zemalja koji zakonito borave u EU-u mogu pridonijeti ublažavanju pritiska na tržištu rada i dodatno potaknuti inovacije i poduzetništvo. Sveobuhvatan skup instrumenata politike EU-a već je na raspolaganju za potporu državama članicama pri upravljanju demografskim promjenama i njihovim posljedicama. „Paket instrumenata” predstavljen u ovoj Komunikaciji temelji se na najboljim i obećavajućim primjerima iz prakse iz cijele Unije i nadopunjuje djelovanje na razini država članica. U paketu je priznata potreba da treba uzeti u obzir teritorijalnu dimenziju demografskih promjena, posebno u regijama koje se suočavaju s pojavom smanjenja broja stanovnika i velikom vanjskom mobilnosti mladih radnika („odljev mozgova”).

SVEOBUH VATAN PRISTUP DEMOGRAFSKIM PROMJENAMA

3.1. Usklađivanje obiteljskih želja i plaćenog rada

Svakome bi trebalo pružiti potporu da ne mora birati između karijere i obitelji. Odluka o tome hoće li netko imati djecu osobni je izbor. Međutim, kvaliteta života, dostupnost skrbi i stanovanja, kao i mogućnosti zapošljavanja i odgovarajući prihodi mogu utjecati na te odluke. Mladi sve češće odgađaju odluku o osnivanju ili proširenju obitelji. Ipak, kad im se postavi to pitanje, mnogi od njih, osobito visokoobrazovane žene, navode kako bi željeli imati više djece nego što ih imaju. Neki od glavnih razloga kojima se objašnjava razlika između stvarne i željene veličine obitelji uključuju poteškoće u usklađivanju obveza rada i skrbi te kontinuiranu rodnu nejednakost kao i gospodarsku i socijalnu nesigurnost povezanu s izgledima za zapošljavanje, troškovima života i stanovanja.

STOPE ZAPOSLENOSTI ŽENA I STOPE FERTILITETA U EU-U

Kako bismo ostvarili cilj EU-a u pogledu stope zaposlenosti do 2030.¹⁴, moramo nastojati barem prepoloviti razliku na temelju spola u zapošljavanju u odnosu na 2019. Veće sudjelovanje žena na tržištu rada moglo bi biti jedno od najučinkovitijih sredstava za ublažavanje negativnih posljedica starenja stanovništva¹⁵. Unatoč poboljšanjima u posljednjim desetljećima sudjelovanje žena na tržištu rada i dalje je znatno manje od sudjelovanja muškaraca. Stopa zaposlenosti žena u EU-u i dalje je 10,7 postotnih bodova niža od stope zaposlenosti muškaraca i znatno se razlikuje među državama članicama (od 20,1 postotnih bodova u Rumunjskoj do 1,4 postotna boda u Litvi).¹⁶ U nekim državama članicama, kao što su **Švedska i Danska**, stope zaposlenosti žena relativno su visoke, iznad 75 % (zajedno s ispodprosječnim razlikama u zapošljavanju na temelju spola), a relativno su visoke i njihove stope fertiliteta u usporedbi s EU-om. Međutim, žene u gotovo svim državama članicama, uključujući prethodno navedene, rade na nepuno radno vrijeme češće nego muškarci, a razlika u plaćama između spolova i dalje je znatna, posebno za žene s djecom, uz znatne razlike među državama članicama¹⁷.

Procjenjuje se da zbog odgovornosti za pružanje skrbi bez naknade 7,7 milijuna žena u EU-u ne može sudjelovati na tržištu rada. Za usporedbu, procjenjuje se da je u takvoj situaciji samo 450 000 muškaraca¹⁸. Sudjelovanje majki s malom djecom na tržištu rada čak se pogoršalo u posljednja dva desetljeća¹⁹, što često godinama utječe na njihovu karijeru i prihode. Važan je i intenzitet skrbi: zaposleno je samo 35 % neformalnih pružatelja skrbi koji to rade više od 40 sati tjedno (u odnosu na 71 % onih koji skrb pružaju manje od 10 sati).²⁰ Žene su i dalje nedovoljno zastupljene u brojnim deficitarnim zanimanjima, kao što je IKT. Time se dodatno povećava manjak radne snage i omjer ovisnosti starijih osoba što znači manje gospodarski aktivnih ljudi sada i u budućnosti. Daljnje povećanje potrebe za skrbi zbog starenja može nerazmjerno utjecati na žene jer je teret neformalne skrbi još uvijek nejednako raspoređen.

Hrvatska u svojem Planu za oporavak i otpornost nastoji proširiti rani i predškolski odgoj i obrazovanje ulaganjem od oko 215 milijuna EUR. Njezin je cilj zajamčiti svoj djeci starijoj od četiri godine mjesto u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te ujedno otvoriti 22 500 novih mjesta ulaganjima u izgradnju i obnovu, čime bi se smanjile regionalne nejednakosti.

Cjenovno pristupačna, dostupna i kvalitetna skrb o djeci roditeljima omogućuje usklađivanje plaćenog rada i obiteljskog života. U Strategiji EU-a o pravima djeteta²¹

¹⁴ Čelnici država članica EU-a ili njihovih vlada na socijalnom samitu u Portu 2021. poduprli su, među ostalim, glavni cilj u pogledu zapošljavanja za 2030. iz Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava, kojim se želi ostvariti da do 2030. najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine bude zaposleno.

¹⁵ Europska komisija (2019.) Demografski scenariji za EU: migracije, stanovništvo i obrazovanje, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

¹⁶ Vidjeti Pregled socijalnih pokazatelja za europski stup socijalnih prava.

¹⁷ Bruto satnica žena 2021. bila je u prosjeku 12,7 % niža od bruto satnice muškaraca u EU-u: najveća razlika u plaći na temelju spola u EU-u zabilježena je u Estoniji (20,5 %), a najmanja u Luksemburgu (–0,2 %).

¹⁸ Europski Institut za ravnopravnost spolova (2020.), *Gender inequalities in care and consequences for the labour market* (Rodna neravnopravnost u području skrbi i posljedice za tržište rada).

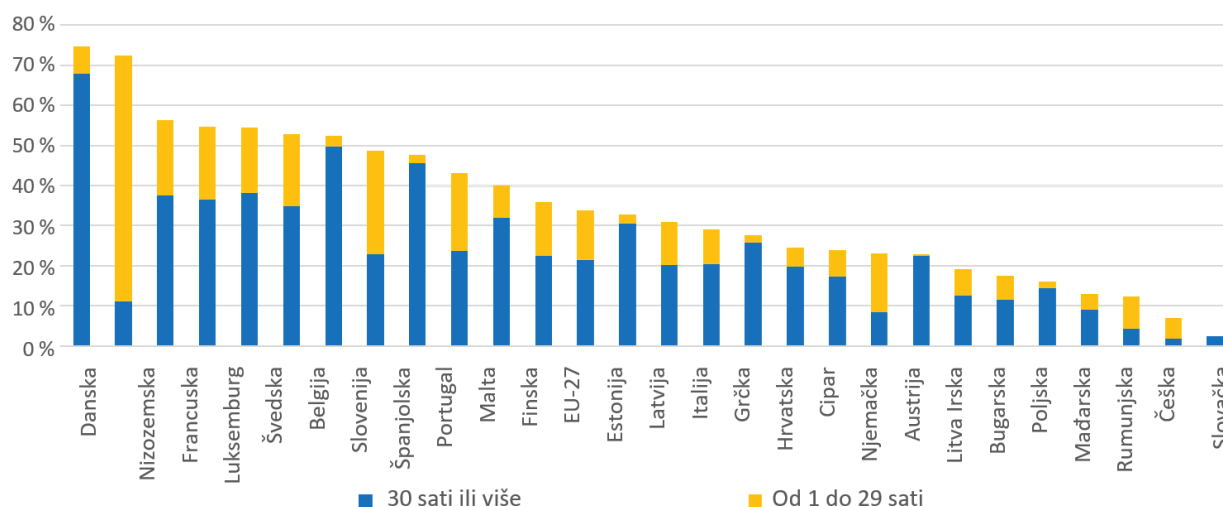
¹⁹ Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2023., SWD (2023) 248 final.

²⁰ Van der Ende, M. et al. (2021.), *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU* (Studija o istraživanju učestalosti i troškova neformalne dugotrajne skrbi u EU-u), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

²¹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Strategija EU-a o pravima djeteta”, COM(2021) 142 final.

istaknuto je da treba zajamčiti pristup uključivom i kvalitetnom obrazovanju bez segregacije. U 2022. je samo trećina djece mlađe od tri godine (35,7 %) u EU-u pohađala programe formalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, pri čemu su postojale znatne razlike unutar država i među njima, a stope sudjelovanja djece u nepovoljnom položaju bile su znatno niže. Samo je devet država članica ostvarilo revidirani cilj iz Barcelone za 2030. tj. stopu sudjelovanja djece u programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja od 45 %. Samo u **Danskoj** većina djece mlađe od tri godine pohađa gotovo cjelodnevnu skrb o djeci. Proširenje cjenovno pristupačnih i kvalitetnih usluga skrbi, kako je to primjerice planirano u planu za oporavak i otpornost **Portugala**, može pozitivno utjecati na zapošljavanje žena, posebno u zemljama s trenutačno niskom stopom sudjelovanja žena na tržištu rada i niskim udjelom formalne skrbi. Razvoj socijalne infrastrukture osobito bi povoljno utjecao na ruralne i udaljene regije s niskom razinom dostupnosti usluga skrbi. S druge strane, dostupna, cjenovno pristupačna i kvalitetna skrb o djeci omogućuje roditeljima da osnuju obitelj, a da pritom ostanu aktivni i samostalno ostvaruju prihode i nastave karijeru.

DJECA U FORMALNOJ SKRBI O DJECI (% UDJELA DJECE MLAĐE OD TRI GODINE)

Fleksibilni radni uvjeti i politike za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života mogu smanjiti teret skrbi za žene. Iskustva stečena u državama članicama pokazuju da različite mjere mogu imati dugotrajne učinke na uspostavu ravnoteže tereta skrbi između roditelja, uključujući fleksibilne radne uvjete, odgovarajuća prava na dopust, posebno očinski dopust i neprenosivi odgovarajuće plaćeni roditeljski dopust, u kombinaciji s mjerama za povećanje njihova korištenja. Očevi u EU-u imaju pravo na najmanje 10 dana plaćenog očinskog dopusta i četiri mjeseca plaćenog roditeljskog dopusta, ali su različite države članice dosad prenijele ta prava u svoje zakonodavstvo na različite načine. Primjerice, **Španjolska** i **Finska** nude relativno veliki broj dana očinskog dopusta²². Međutim, očevi općenito i dalje slabo koriste roditeljski dopust. Dopust za pružatelje skrbi, na primjer u **Nizozemskoj**, može pomoći i

²² Europska komisija (2022.), Prijenos Direktive o ravnoteži između poslovnog i privatnog života u državama članicama EU-a: Dug put pred nama, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

osobama koje skrbe o drugim uzdržavanim članovima obitelji da ostanu na tržištu rada. Fleksibilni radni uvjeti mogu pomoći usklađivanju radnog vremena s obiteljskim obvezama, među ostalim radom na nepuno radno vrijeme koji je dobro uravnotežen između spolova. Osim toga, iskorištavanje rada na daljinu, gdje je to moguće i pod odgovarajućim uvjetima, može pridonijeti boljem usklađivanju obiteljskog i poslovnog života.

Ciljanim poreznim reformama i reformama sustava naknada može se osigurati isplativost rada. U prosjeku slabo plaćena samohrana majka koja se zaposli u EU-u gubi oko dvije trećine bruto dohotka od rada zbog kombinacije troškova skrbi za djecu, ukinutih naknada i poreza²³. Dobro osmišljeni sustavi poreznih olakšica jamče bolji financijski položaj obitelji i pojedinaca kad se zaposle, primjerice ukidanjem nepoticačnih poreznih mjera za primatelje drugog dohotka u kućanstvu. Smanjenje oporezivanja osobnog dohotka ili uvođenje/proširenje poreznih olakšica za osobe s niskim dohotkom može pridonijeti zapošljavanju, uz istodobno očuvanje progresivnog izravnog oporezivanja radi zaštite financiranja socijalne zaštite i javnih ulaganja. Dječji doplatci mogu privremeno podupirati stvaranje obitelji. Međutim, važno je osigurati da su osmišljeni tako da se njime žene ne odvrćaju od zasnivanja plaćenog radnog odnosa, kako je, primjerice, uređeno **finskim** „fleksibilnim doplatkom za skrb”.

Važni instrumenti na razini EU-a:

- **Direktivom o ravnoteži između poslovnog i privatnog života**²⁴ uvedeno je pravo na plaćeni oćinski dopust, plaćeni roditeljski dopust, pravo na dopust za pružatelje skrb i pravo da svi zaposleni roditelji (djece do najmanje osam godina) mogu zatražiti fleksibilne radne uvjete,
- dodatne pravne zaštite posebno uključuju **Direktivu o trudnim radnicama**²⁵ (pravo na minimalni roditeljski dopust i zaštitu od otkaza tijekom dopusta) i **Direktivu o jednakim mogućnostima i jednakom postupanju prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada**²⁶ (zaštita od otkaza tijekom oćinskog i posvojiteljskog dopusta),
- **Preporukom Vijeća o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju**²⁷ države članice potiču se da povećaju sudjelovanje u tim uslugama utvrđivanjem ambicioznih ciljeva te se podupire pružanje kvalitetnih, cjenovno pristupaćnih i dostupnih usluga, pri čemu se posebna pozornost posvećuje uključivanju djece u nepovoljnom položaju.
- **Deklaracijom o ženama u digitalnom svijetu** države članice obvezuju se na poticanje sudjelovanja žena u digitalnom okruženju, surađujući s javnim i privatnim sektorom te civilnim društvom kako bi se postigla ravnopravnost u području tehnologije.

Ključni sljedeći koraci:

- **preispitivanje Direktive o ravnoteži između poslovnog i privatnog života 2027.** bit će prilika da se procijeni odgovaraju li pravila i dalje radnim praksama koje se mijenjaju,

²³ OECD (2022.), *Net childcare costs in EU countries* (Neto troškovi skrbi o djeci u zemljama EU-a), 2021.

²⁴ Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU.

²⁵ Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje.

²⁶ Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka).

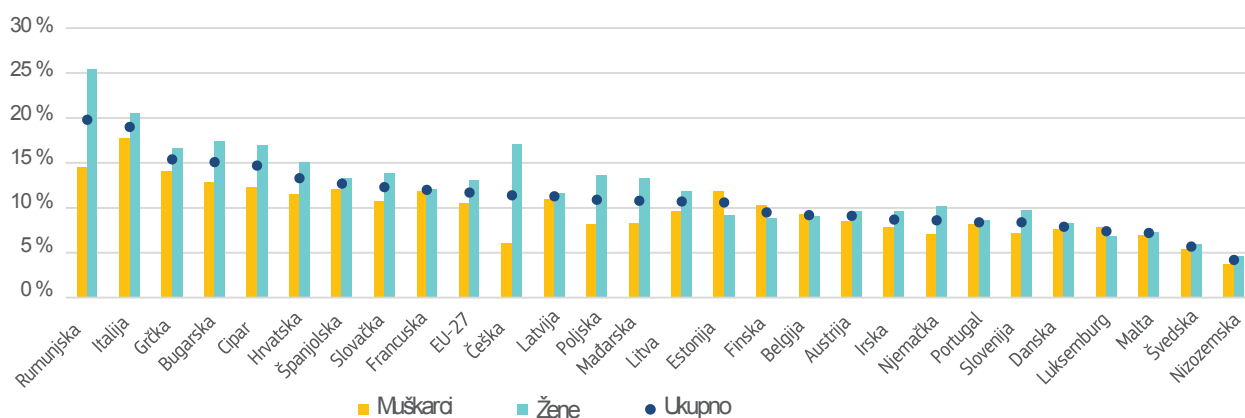
²⁷ Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju ciljevi iz Barcelone za 2030. (2022/C 484/01).

- u okviru Strategije za rodnu ravnopravnost Komisija će organizirati **kampanju za prava na ravnotežu između poslovnog i privatnog života** kako bi se zaposleni roditelji i pružatelji skrbi bolje informirali o svojim pravima i objaviti poziv u okviru programa **Građanstvo, jednakost, prava i vrijednosti** za projekte kojima je cilj promicati uvjete rada koji pogoduju obiteljskom životu i u kojima se priznaje vrijednosti skrbi,
- očekuje se da će države članice do lipnja 2024. obavijestiti Komisiju o mjerama koje su provele ili planirale na temelju **Preporuke Vijeća o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju** kako bi se postigli dogovoreni ciljevi za 2030.

3.2. Potpora i osnaživanje mladih generacija za uspjeh

Potencijal mladih u Europi tek treba u potpunosti ostvariti. U 2022. više od desetine mladih u dobi od 15 do 29 godina u EU-u nije radilo, nije bilo u sustavu redovitog obrazovanja ni u sustavu redovitog obrazovanja odraslih (NEET)²⁸, uključujući 13,1 % mladih žena, 20 % osoba rođenih izvan EU-a i 56 % mladih Roma u dobi od 16 do 24 godine. Taj problem upućuje na znatne teritorijalne razlike u različitim dijelovima EU-a, a posebno visoke stope mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja ni u sustavu obrazovanja odraslih prisutne su u južnim i istočnim regijama EU-a, kao i u najudaljenijim regijama Francuske. U nekima od tih regija više od četvrtine svih mladih bili su mladi koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih. Mladi koji dolaze iz obitelji u nepovoljnom položaju, kao što su roditelji s niskom razinom obrazovanja, obično ostvaruju lošije rezultate u školi te je vjerojatnije da će rano napustiti školovanje. Ako se ne školuju i ne rade, mladi ne mogu steći iskustvo i učiti na radnom mjestu, što bi moglo utjecati na njihove dugoročne izgleda za zapošljavanje. Time se pogoršavaju omjeri ovisnosti aktivnog, zaposlenog stanovništva u odnosu na one izvan radne snage.

MLADI U DOBI OD 15 DO 29 GODINA KOJI NISU ZAPOSLENI, NE OBRAZUJU SE I NE OSPOSABLJAVAJU, 2022.

Osnaživanje mladih započinje podupiranjem poticajnog okruženja za svu djecu. Djeca se moraju zaštititi, podržati i osnažiti. To je posebno važno tijekom formativnih godina djetetova

²⁸ Vidjeti Pregled socijalnih pokazatelja za europski stup socijalnih prava.

života. Uz potporu dohotku roditelja važna politička rješenja uključuju jamčenje pristupa uključivim, kvalitetnim uslugama za djecu, posebno ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, osnovnom obrazovanju (uključujući školske aktivnosti), zdravstvenoj skrbi i prehrani. Na primjer, **Bugarska** ulaže 245 milijuna EUR iz Mehanizma za oporavak i otpornost u modernizaciju nastavnih alata i poboljšanje učenja u području STEM-a u školama uspostavom nacionalnog i triju regionalnih centara za STEM, kao i više od 2 200 laboratorija u području STEM-a i visokotehnoloških učionica. Mladi s različitim ili višestrukim ranjivostima, kao što su mladi koji rano napuštaju školovanje ili mladi s invaliditetom ili zdravstvenim problemima, trebali bi dobiti prilagođenu potporu.

Promicanje pristupa mladih kvalitetnim radnim mjestima, cjenovno pristupačnom stanovanju i pristojnom životnom standardu ključno je za njihove dugoročne izgleda za uspjeh. Ulaganja u obrazovanje i osposobljavanje iznimno su važna za mobilizaciju mladih i njihovo stjecanje osnovnih vještina i onih vještina koje će biti otporne na buduće promjene, kao što su vještine potrebne za zelenu i digitalnu tranziciju, kako je to provedeno u **Italiji** s inicijativom „Škola 4.0” u okviru koje je 100 000 učionica pretvoreno u inovativne prostore za učenje. Kako je istaknuto u Izvješću o strateškim predviđanjima za 2023., za upravljanje demografskim promjenama EU treba otporne alate za detaljno predviđanje potrebnih vještina i radne snage u ključnim sektorima. Osim toga, kako bi se olakšao prelazak iz škole na tržište rada, važnu ulogu ima i informiranje mladih, kao što to primjerice čini **Slovenija** s lokalnim „mladim ambasadorima” koji informiraju svoje vršnjake o mogućnostima u okviru Garancije za mlade, kao i kvalitetnim pripravištvima i strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, uključujući naukovanje. Privremena mobilnost radi učenja u regijama i zemljama može povećati mogućnosti za mlade. Osim poboljšanja integracije na tržište rada, pristup osnovnim uslugama (uključujući usluge mentalnog zdravlja) i cjenovno pristupačnom i energetski učinkovitim stanovanju utječe na mogućnosti mladih za osnivanje obitelji. U **Mađarskoj** je stambena subvencija za obitelji nepovratna državna subvencija za obitelji koje imaju barem jedno dijete, uključujući istospolne partnerske parove, za kupnju ili proširenje stana ili kuće. Obitelji u manjim naseljima mogu se prijaviti za stambenu subvencije za obitelji u ruralnim područjima čime se nastoji zadržati stanovništvo u ruralnim područjima. Regijama u kojima postoji „zamka nedovoljnog razvoja talenata” (ili rizik da do toga dođe) potrebna je ciljana lokalizirana potpora za gospodarsku revitalizaciju, obrazovne mogućnosti i bolji pristup uslugama i stanovanju.

Važni instrumenti na razini EU-a:

- u kontekstu Strategije EU-a o pravima djeteta **europskim jamstvom za djecu**²⁹ nastoji se riješiti pitanje društvene isključenosti tako da se djeci kojoj je potrebna pomoć zajamči učinkovit pristup ključnim uslugama, uključujući besplatan rani i predškolski odgoj i obrazovanje,
- u okviru **europskog prostora obrazovanja** utvrđeno je sedam ciljeva za 2025. i 2030.³⁰, među ostalim u pogledu sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, ranog napuštanja školovanja i slabih rezultata učenika,
- **paketom mjera potpore za zapošljavanje mladih**³¹ podupire se **Garancija za mlade**³² i poboljšava integracija mladih na tržište rada, među ostalim jačanjem vještina za digitalnu

²⁹ Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi europskog jamstva za djecu.

³⁰ Za više informacija vidjeti Rezoluciju Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja u smjeru europskog prostora obrazovanja i šire (2021.–2030.), 2021/C 66/01.

i zelenu tranziciju,

- cilj je **Preporuke Vijeća o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO)** modernizirati strukovno obrazovanje i osposobljavanje te ponovno potaknuti naukovanja i europski okvir za kvalitetna i učinkovita naukovanja,
- **inicijativa ALMA (*Aim, Learn, Master, Achieve*)** program je prekogranične mobilnosti mladih za potporu mladima i onim mladima koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih u integraciji na tržište rada,
- **programom Digitalna Europa** podupiru se specijalizirani obrazovni programi u području naprednih digitalnih vještina, kao i nadogradnja digitalnih vještina za mlade, posebno djevojčice, primjerice u okviru **Europskog tjedna programiranja**,
- **strategijom za održivu i pametnu mobilnost** podupire se razvoj rješenja za pametnu mobilnost koja pomažu u sprečavanju depopulacije i omogućuju mladima pristup osnovnim uslugama (zdravlje, obrazovanje) i mogućnostima zapošljavanja,
- **strategijom za val obnove**³³ nastoje se udvostručiti godišnje stope energetske obnove u sljedećih 10 godina, **inicijativom o cjenovno pristupačnom stanovanju** nastoji se poboljšati pristup cjenovno pristupačnom stanovanju tako da lokalni projekti dobiju pristup tehničkim i inovacijskim kapacitetima,
- **mehanizmom za poticanje talenata** pruža se potpora regijama EU-a u području osposobljavanja, zadržavanja i privlačenja ljudi te odgovara na utjecaj demografske tranzicije,
- **okvirom EU-a i OECD/INFE-a za financijske kompetencije djece i mladih u Europskoj uniji)** nastoji se poboljšati njihova financijska pismenost kako bi mogli donositi financijske odluke koje su u njihovu najboljem interesu, među ostalim i u budućnosti.

Ključni sljedeći koraci:

- Komisija će početkom 2024. ažurirati **kvalitativni okvir za pripravnništvo** kojim se podupire prelazak mladih iz obrazovanja i nezaposlenosti na tržište rada pohađanjem kvalitetnih pripravništava,
- u okviru **europskog jamstva za djecu** 24 države članice dostavile su nacionalne akcijske planove. Države članice izvijestit će o napretku u provedbi svake dvije godine (počevši od ožujka 2024.), a Komisija će 2026. preispitati ukupni napredak,
- **europski prostor obrazovanja** u 2023. prolazi kroz preispitivanje na sredini provedbenog razdoblja kako bi se podržala provedba. Komisija će 2025. objaviti završno izvješće o europskom prostoru obrazovanja,

³¹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Potpora za zapošljavanje mladih: lakši prelazak u svijet rada za novu generaciju”, COM(2020) 276 final.

³² Preporuka Vijeća od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade (2020/C 372/01),

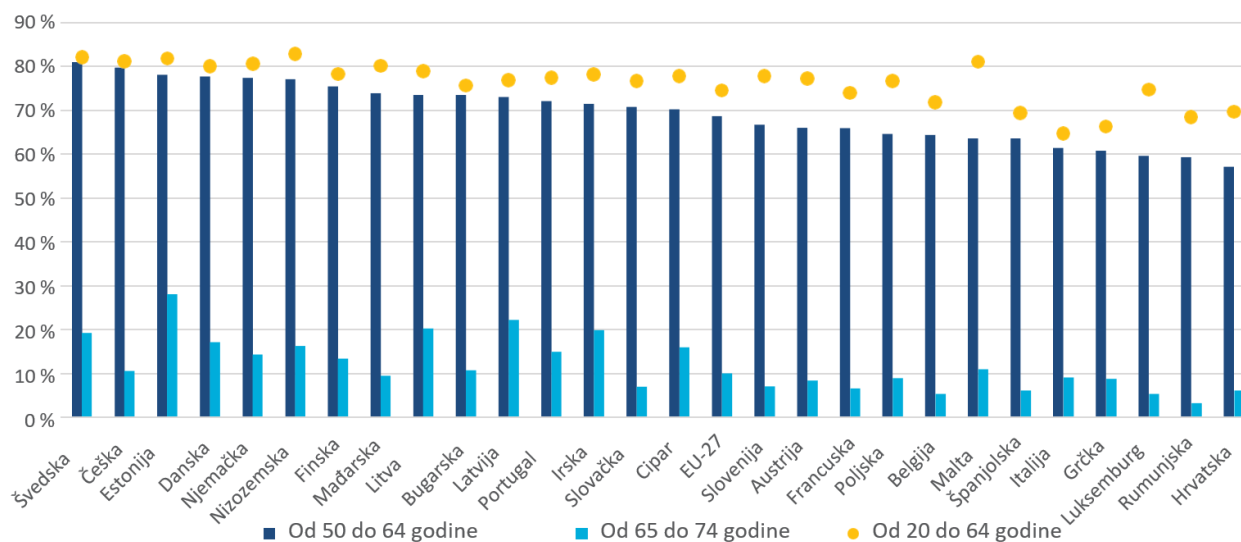
³³ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: Val obnove za Europu – ozelenjivanje zgrada, otvaranje radnih mjesta, poboljšanje života, COM/ 2020/ 662 final).

- Komisija prati napredak u ostvarivanju ciljeva za 2025. utvrđenih u **Programu vještina za Europu**,
- nedavnim prijedlozima Komisije za **preporuke Vijeća**, ako se o njima dogovore države članice, podupirat će se nacionalna tijela i sektor obrazovanja i osposobljavanja u pružanju visokokvalitetnog, uključivog i pristupačnog **digitalnog obrazovanja i osposobljavanja** za razvoj **digitalnih vještina** europskih građana.

3.3. Osnaživanje starijih generacija i održavanje njihove dobrobiti

U društvu koje stari od presudne je važnosti osnažiti starije radnike kako bi dulje ostali aktivni. Prosječna stopa zaposlenosti radnika u dobi od 55 do 64 godine povećala se s 45 % u 2011. na 60,5 % u 2021. Međutim, razlike među državama članicama u tom području i dalje su znatne, što upućuje na to da još ima prostora za poboljšanje. Dulji radni vijek može ljudima omogućiti da unaprijede svoje vještine na radnom mjestu i ostanu aktivni te tako pomoći poslodavcima da zadrže zaposlenike, a ujedno promiču prijenosa znanja u višegeneracijskoj radnoj snazi. Fleksibilnijim radnim vremenom podupire se zadržavanje starijih radnika, primjerice fleksibilnijim ili skraćenim radnim vremenom, te se omogućuje da dulje ostanu zaposleni ako to žele. Pravo radnika na traženje fleksibilnih uvjeta rada (kako je odobreno npr. u **Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj**) može pridonijeti postizanju promjene kulture prema uključivijim radnim praksama i radnim mjestima.

STOPE ZAPOSLENOSTI PO DOBNOJ SKUPINI (%)

Poduzeća i radnici moraju surađivati kako bi prilagodili radne prakse te promijenili unaprijed stvorene zaključke i stereotipe o generacijama. Poštovanje starijih građana i njihova dobrobit temelji su uspješnog „društva dugovječnosti” općenito. U strategijama Unije za

ravnopravnost koje je Komisija donijela 2020. i 2021.³⁴ ističe se potreba za borbom protiv stereotipa, diskriminacije na temelju dobi u okviru njihova područja primjene, promicanjem raznolikosti i uključenosti na radnom mjestu te pružanjem jednakih mogućnosti svima za doprinos i uspjeh. Trebalo bi u potpunosti iskoristiti potencijal tehnologije za stvaranje radnog prostora prilagođenog promjenjivim potrebama tijekom životnog vijeka (npr. veća dostupnost ergonomske radne stanice, upotreba takozvanih „suradničkih robota” ili hibridnih sustava za montažu čovjek-stroj kako bi se smanjio rizik od ozljeda zbog naprezanja).

Zbog starenja stanovništva povećat će se potražnja za financijskim planiranjem životnog ciklusa. Veće sudjelovanje u dopunskim strukovnim i osobnim mirovinskim programima može dopuniti mirovinske prihode, među ostalim s pomoću struktura kojima je cilj povećati sudjelovanja u strukovnom mirovinskom osiguranju ili paneuropskom osobnom mirovinskom proizvodu³⁵. Ostvarenje boljih rezultata za građane koji ulažu u pripremu za buduće životne događaje (kao što su umirovljenje, obrazovanje djece ili pristup stanovanju) iznimno je važan cilj unije tržišta kapitala³⁶. Prekogranična integracija financijskih usluga može poboljšati i ponudu relevantnih financijskih instrumenata, kao što je osiguranje za dugotrajnu skrb. Bolje financijsko obrazovanje može osnažiti građane u tom pogledu. Istodobno se mjerama za poticanje uključivog pristupa uslugama plaćanja i bankarskim uslugama može osigurati da nitko, a pogotovo starije osobe, ne bude zapostavljen.

Promicanje zdravlja i prevencija bolesti osnovni su čimbenici za zdravu dugovječnost. S produljenjem očekivanog životnog vijeka povećava se i teret nezaraznih bolesti, uključujući rak koji nerazmjerno pogađa starije osobe. Zbog toga je potrebna bolja dostupnost i pristup uslugama prevencije bolesti, dijagnostike i liječenja nezaraznih bolesti. Za zdrav način života potreban je sveobuhvatan pristup skrbi i potpunim uslugama koji je usredotočen na pojedinca i kojim se potiče prelazak s liječenja na promicanje zdravlja i prevenciju bolesti, integracija i koordinacija usluga uz kontinuiranu skrb, autonomiju i samostalni život te poticanje aktivnog i zdravog načina života u kombinaciji s dobrim mentalnim zdravljem i dobrobiti za sve generacije, koji može obuhvaćati i usluge u zajednici i volonterske aktivnosti. Primjerice, u **Rumunjskoj** se uz potporu sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost razvojem sustava e-zdravstva i telemedicine pridonosi poboljšanju pristupa velikom broju različitih usluga zdravstvene skrbi, posebno u ruralnim područjima i manjim gradovima.

Zdravstvena i dugotrajna skrb moraju se ojačati te postati troškovno učinkovitije, uz istodobno suzbijanje siromaštva u starijoj dobi, koje posebno pogađa žene. Konkretno, cjenovno pristupačnim i visokokvalitetnim uslugama skrbi mogu se smanjiti obveze skrbi za otprilike 53 milijuna neformalnih pružatelja skrbi u EU-u, od kojih samo njih 65 % radi puno radno vrijeme. Ulaganje u skrb važno je za privlačenje i zadržavanje talenata u tom sektoru. Formalni pružatelji skrbi moraju imati bolje plaće i uvjete rada, odgovarajuće osposobljavanje, a relevantna zanimanja moraju postati privlačnija, što se primjerice već primjenjuje u **francuskom**

³⁴ Strategija za rodnu ravnopravnost 2020.–2025. Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020.–2025.; EU-ov strateški okvir za Rome za razdoblje 2020.–2030. Akcijski plan EU-a za antirasizam u razdoblju 2020.–2025.; Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030.

³⁵ Vidjeti i završno izvješće Skupine stručnjaka na visokoj razini za mirovine (2019.).

³⁶ Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni direktiva (EU) 2009/65/EZ, 2009/138/EZ, 2011/61/EU, 2014/65/EU i (EU) 2016/97 s obzirom na pravila Unije o zaštiti malih ulagatelja i Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) br. 1286/2014 u pogledu modernizacije dokumenta s ključnim informacijama, COM(2023) 279 final.

planu za potporu starenju francuskih građana u vlastitom domu³⁷. Osim toga, u zdravstvenom sektoru postoje neravnoteže povezane sa starenjem djelatnika, nedovoljnim brojem osoba koje završavaju medicinske škole i snažnom međunarodnom konkurencijom za liječnike i medicinske sestre. Te se neravnoteže pogoršavaju na teritorijalnoj razini s obzirom na potrebu za racionalizacijom pružanja zdravstvenih usluga u regijama u kojima se broj stanovnika smanjuje. Pod uvjetom da korisnici, kao i zdravstveni djelatnici i djelatnici u području skrbi imaju relevantne digitalne vještine, digitalne tehnologije mogu olakšati pružanje troškovno učinkovitih

Cilj je talijanskog jamstva za zapošljavanje za radnike pomoći ljudima da se integriraju na tržište rada, pri čemu se posebna pozornost posvećuje ženama, dugotrajno nezaposlenim osobama, radnicima s invaliditetom, mladima i starijim radnicima. Inicijativi su dodijeljena financijska sredstva u iznosu od 4,4 milijarde EUR iz instrumenta NextGenerationEU.

i kvalitetnijih usluga s pomoću digitalnih zdravstvenih alata i pomoćnih tehnologija. Osim toga, oni mogu olakšati društveni kontakt kako bi se smanjila usamljenost koja isto utječe na mentalno zdravlje.

Kako bi se osigurale primjerene i održive mirovine, mirovinske reforme moraju pratiti politike tržišta rada koje ih podupiru. Brojne države članice provele su mirovinske reforme u

posljednja dva desetljeća, povećale zakonsku dob za umirovljenje i prilagodile uvjete umirovljenja. Međutim, neke države članice i dalje zaostaju³⁸, a osim toga da bi mirovinske reforme bile uspješne, moraju se donijeti dodatne mjere. To uključuje reforme tržišta rada kako bi se pružila prilagođena pomoć i prilike za cjeloživotno učenje, potaknulo traženje posla i ponudile potpore za zapošljavanje starijih radnika na način na koji je to primijenjeno u namjenskoj **austrijskoj** „Inicijativi za zapošljavanje osoba starijih od 50 godina”. Takve aktivne politike tržišta rada ključne su za pružanje pomoći dugotrajno nezaposlenim osobama da ostanu na tržištu rada uz istodobno poštovanje njihovih različitih potreba. Starije osobe koje žele raditi nakon dobi za umirovljenje trebale bi dobiti potporu za to. Prilagodbama politika trebalo bi pružiti privlačne mogućnosti za odgodu umirovljenja i ukinuti ograničenja iznosa zarade i druge preke.

Fiskalna održivost i primjerenost može se povećati poboljšanjem sastava javnih financija i osnove prihoda sustava socijalne zaštite. Iako će prihodi ostvareni od dohotka od rada³⁹ i dalje biti važni za financiranje socijalne države, potrebno je cjelovitije razmotriti optimalnu kombinaciju poreza s obzirom na demografske trendove, među ostalim procjenom mogućnosti za pojačano oporezivanje kapitala kako bi se nadoknadio manji udio poreza na rad. Osim toga, strukturom javnih financija mogli bi se bolje potaknuti rast, zapošljavanje i zaštita okoliša ako se porezno opterećenje preusmjeri s rada⁴⁰ na oporezivanje energije i ekološko oporezivanje. Komisija od 2022. organizira godišnji porezni simpozij koji okuplja oblikovatelje politika,

³⁷ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o europskoj strategiji za skrb, COM(2022) 440 final.

³⁸ Pet država članica dobilo je 2023. preporuke za pojedine zemlje o dugoročnoj održivosti njihovih mirovinskih sustava i aktivnom starenju (Češka, Njemačka, Irska, Luksemburg, Poljska).

³⁹ Porezi na rad činili su 51,4 % ukupnih poreznih prihoda u EU-u 2021.

⁴⁰ Posebno smanjenjem poreznog klina za osobe s nižim i srednjim dohotkom kako bi se potaknuo plaćeni rad.

akademska zajednicu, poduzeća i civilno društvo na kojem se raspravlja o tome kako prilagoditi našu strukturu poreza s obzirom na predviđanja za 2050. Naposljetku, smanjenjem neučinkovitih rashoda ili rashoda niskog prioriteta može se pridonijeti prioritiziranju i povećati učinkovitost javnih proračuna.

Važni instrumenti na razini EU-a:

- cilj je **Okvirne direktive EU-a o sigurnosti i zdravlju na radu**⁴¹ osigurati sigurnost i zdravlje ljudi na radu,
- **Direktiva o jednakosti pri zapošljavanju**⁴² štiti od diskriminacije na radnom mjestu na temelju dobi.
- **Preporuka Vijeća o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada**⁴³ sadržava političke smjernice za mjere uključivanja na tržište rada na nacionalnoj razini,
- u okviru Europske strategije za skrb, u **Preporuci Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi**⁴⁴ državama članicama pružaju se smjernice za jačanje primjerenosti, dostupnosti i kvalitete dugotrajne skrbi za sve kojima je potrebna te za poboljšanje radnih uvjeta pružatelja skrbi,
- **Preporukom Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se osigurava aktivno uključivanje**⁴⁵ pomaže se državama članicama da reformiraju svoje mreže socijalne sigurnosti promicanjem primjerene potpore dohotku, obuhvata i iskorištenosti, pristupa uslugama i integriranja na tržište rada,
- **Europskim aktom o pristupačnosti**⁴⁶ ključni proizvodi i usluge postaju pristupačniji starijim osobama i osobama s invaliditetom, uključujući e-usluge i određene elemente usluga prijevoza,
- **Inicijativa „Zdraviji zajedno”** podupire zemlje EU-a u smanjenju tereta teških bolesti i poboljšanju zdravlja i dobrobiti građana, čime se pridonosi zdravom starenju.
- U okviru **sveobuhvatnog pristupa mentalnom zdravlju** predlaže se 20 vodećih inicijativa i dodjeljuje potpora EU-a u iznosu od 1,23 milijarde EUR za aktivnosti kojima se promiče dobro mentalno zdravlje u svim generacijama, pri čemu se posebna pozornost posvećuje ranjivim skupinama,
- **europski plan za borbu protiv raka** podupire, koordinira i dopunjuje mjere država članica za smanjenje tereta oboljenja od raka u svim fazama te bolesti, među ostalim **Preporukom Vijeća o novom pristupu EU-a probiru raka**⁴⁷.
- **paneuropski osobni mirovinski proizvod** dobrovoljni je osobni mirovinski sustav koji će financijske institucije ponuditi građanima kako bi im pružile novu mogućnost za mirovinsku štednju,

⁴¹ Direktiva Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu.

⁴² Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja.

⁴³ Preporuka Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno zaposlenih osoba na tržište rada (2016/C 67/01).

⁴⁴ Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi (2022/C 476/01).

⁴⁵ Preporuka Vijeća od 30. siječnja 2023. o primjerenom minimalnom dohotku kojim se osigurava aktivno uključivanje (2023/C 41/01).

⁴⁶ Direktiva (EU) 2019/882 od 17. travnja 2019. o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga.

⁴⁷ Preporuka Vijeća od 9. prosinca 2022. o jačanju prevencije ranih otkrivanjem: novi pristup EU-a probiru raka kojom se zamjenjuje Preporuka Vijeća (2022/C 473/01).

- **okvir EU-a i OECD/INFE-a za financijske kompetencije za odrasle u Europskoj uniji** promiču se financijske vještine odraslih podupiranjem, među ostalim, programa financijske pismenosti i razmjene primjera dobre prakse.
- **kalkulator potrošačkog otiska**⁴⁸ građanima omogućuje da procijene svoj ekološki otisak i nudi savjete za usmjeravanje ponašanja prema održivijim obrascima.

Ključni sljedeći koraci:

- Komisija poziva suzakonodavce da rade na brzom postizanju dogovora o njezinim prijedlozima **standarda za tijela za jednakost**⁴⁹,
- **Skupina na visokoj razini za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost** promiče razmjenu praksi o ravnopravnosti svih dobni skupina i suzbijanju dobne diskriminacije te će u proljeće 2024. objaviti dokument o rezultatima,
- državama članicama preporučuje se da do lipnja 2024. obavijeste Komisiju o mjerama koje provode ili planiraju provesti u skladu s **Preporukom Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi**, te tako dopune stalno praćenje i potporu nacionalnim reformama,
- dobitnici **Nagrade za pristupačnost grada za 2024.** bit će proglašeni na konferenciji na kojoj se obilježava Međunarodni dan osoba s invaliditetom u prosincu 2023.,
- Komisija će 2024. objaviti **Izvješće o primjerenosti mirovina** (zajedno s Odborom za socijalnu zaštitu) i **Izvješće o starenju stanovništva** (zajedno sa Skupinom za starenje),
- državama članicama preporučuje se da do prosinca 2025. izvijeste o provedbi **Preporuke Vijeća o novom pristupu EU-a probiru raka**.

3.4. Manjak radne snage i upravljanje zakonitim migracijama

Manjak radne snage u EU-u bio je 2022. rekordno visok. Iako je stopa zaposlenosti u EU-u dosegla novu rekordno visoku razinu, oko 30 % svih poduzeća prijavilo je manjak radne snage⁵⁰, a 74 % MSP-ova izjavilo je da im nedostaje kvalificiranih radnika⁵¹. Radne snage manjka u različitim sektorima i zanimanjima na svim razinama vještina i očekuje se da će se manjak povećati. Iako su uključivanje radno sposobnih osoba, posebno žena, mladih i starijih osoba na tržište rada, smanjenje manjka vještina, poboljšanje radnih uvjeta u određenim sektorima i mobilnost unutar EU-a presudni za ublažavanje manjka radne snage, te mjere neće biti dovoljne da zadovolje potrebe za svim deficitarnim zanimanjima⁵². Osim toga, zakonite

⁴⁸ <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/cfc>

⁴⁹ Prijedlog direktive Vijeća o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, jednakog postupanja u području zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, te o brisanju članka 13. Direktive 2000/43/EZ i članka 12. Direktive 2004/113/EZ, COM/2022/689 final; i Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema ženama i muškarcima te njihovih jednakih mogućnosti u pitanjima zapošljavanja i rada te o brisanju članka 20. Direktive 2006/54/EZ i članka 11. Direktive 2010/41/EU, COM(2022) 688 final.

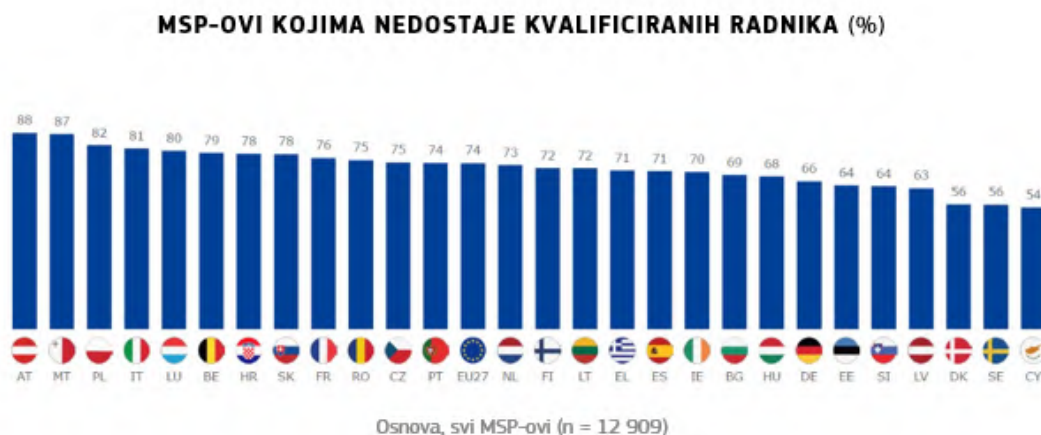
⁵⁰ Istraživanje poslovnih subjekata i potrošača (BCS), Europska komisija.

⁵¹ Flash Eurobarometer br. 529 (2023.).

⁵² Europska komisija (2023.), Godišnje izvješće o mobilnosti radne snage unutar EU-a za 2022., Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

migracije iz trećih zemalja mogu pomoći poslodavcima da popune slobodna radna mjesta na svim razinama vještina, na primjer za zanimanja koja imaju ključnu ulogu za gospodarstvo EU-a i njegovu zelenu i digitalnu tranziciju u kontekstu Industrijskog plana u okviru Zelenog plana. S obzirom na veličinu tržišta rada, migracije radne snage u EU u usporedbi s migracijama u svijetu još uvijek su niske⁵³.

MSP-OVI KOJIMA NEDOSTAJE KVALIFICIRANIH RADNIKA (%)

Poboljšani zakoniti migracijski putovi prema EU-u mogu pomoći popuniti slobodna radna mjesta, a to koristi i zemljama podrijetla.

Industrija EU-a stalno poziva da Europa mora postati privlačnije odredište za talente iz trećih zemalja. Za to su potrebne proaktivne mjere za povezivanje poslodavaca i zaposlenika. To je prepoznalo više država članica, što dokazuje sve veći broj radnih dozvola izdanih državljanima trećih zemalja u svrhu zapošljavanja⁵⁴. EU partnerstvima za traženje talenata nastoji poduprijeti zemlje podrijetla u jačanju njihove gospodarske osnove i ljudskog kapitala. Pri privlačenju talenata na svjetskoj razini potrebne su ciljane inicijative za migracije radne snage kako bi se riješio problem manjka radne snage koji ne može pokriti domaća radna snaga, uzimajući pritom u obzir želje samih državljana trećih zemalja i prioritete zemalja podrijetla. Partnerstva za traženje talenata između EU-a i trećih zemalja kombiniraju izravnu potporu programima mobilnosti za rad ili osposobljavanje s izgradnjom kapaciteta i ulaganjem u ljudski kapital⁵⁵ kako bi se osiguralo da od njih jednaku korist imaju države članice, partnerske zemlje,

Švedska privlači i zadržava međunarodne talente putem **nove boravišne dozvole za visokokvalificirane državljane trećih zemalja** i pojačanih mjera kontrole za suzbijanje zlouporabe migracijskih ruta.

⁵³ Na primjer, u odnosu na Australiju, Kanadu i Sjedinjene Američke Države. OECD (2019.), *Building an EU Talent Pool: A New Approach to Migration Management for Europe* (Izgradnja baze talenata EU-a: novi pristup upravljanju migracijama za Europu), OECD Publishing, Pariz.

⁵⁴ Procjenjuje se da je 2022. izdano 1,6 milijuna boravišnih dozvola za potrebe zapošljavanja.

⁵⁵ Uključujući razvoj vještina, strukovno obrazovanje i osposobljavanje te provedbu programa razmjene koje se temelje na praktičnom radu.

poslovne zajednice na obje strane i pojedinci koji u njima sudjeluju. Prema podacima OECD-a samo četiri države članice EU-a⁵⁶ nalaze se među 10 zemalja koje su najsposobnije privući visokoobrazovane talente i poduzetnike iz inozemstva, a među njima je i Švedska s povoljnim viznim uvjetima za poduzetnike i uključivim okruženjem pogodnim za obitelji⁵⁷. I politike trebaju olakšati uspješnu integraciju državljana trećih zemalja u europska društva, pri čemu su integracija i poštovanje temeljnih vrijednosti i načela EU-a istodobno i pravo i dužnost.

Povezivanje ponude i potražnje radnih mjesta i orijentacija u okviru zakonitih migracijskih putova često su složeni i skupi za migrante i poslodavce. Pristup tržištu rada trebalo bi olakšati osiguravanjem pravednih uvjeta rada zakonitim migrantima, brzim priznavanjem stranih kvalifikacija i potporom pri prevladavanju administrativnih i jezičnih prepreka. Na primjer, **Češka** je uspostavila namjenski informatički alat za procjenu potreba za radnom snagom koje bi se mogle ispuniti migracijama, a **Grčka** ima internetsku platformu prilagođenu korisnicima kako bi bolje uskladila ponudu i potražnju vještina. Trebalo bi poticati koordiniraniji pristup za usklađivanje potreba poslodavaca koji traže radnike u EU-u i onih koji traže posao. Poslovi migranata često nisu usklađeni s njihovim vještinama, pri čemu je gotovo 40 % njih prekvalificirano za poslove koje obavlja (u usporedbi s 20 % građana EU-a). Državljanima trećih zemalja i osobe migrantskog podrijetla često su izloženi i diskriminaciji, lošim radnim uvjetima i nemaju relevantne jezične vještine. Zbog toga državljani trećih zemalja imaju nižu stopu zaposlenosti od državljana države članice ili drugih država EU-a, što vrijedi i za mlade⁵⁸. To dodatno opravdava potrebu za dobro organiziranim i uređenim kanalima za migraciju radne snage u EU.

Važni instrumenti na razini EU-a:

- revidirana **Direktiva o plavoj karti EU-a**⁵⁹, koja će se primjenjivati od 19. studenoga 2023., olakšat će zapošljavanje visokokvalificiranih radnika u EU-u,
- **Direktiva o jedinstvenoj dozvoli**⁶⁰ utvrđuje jedinstvenu dozvolu za pravo na rad i predviđa niz prava za radnike iz trećih zemalja, dok **Direktiva o osobama s dugotrajnim boravištem**⁶¹ utvrđuje pravila koja se primjenjuju na stjecanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem u EU-u. Obje su direktive u postupku revizije kako bi se pojednostavnila i olakšala integracija državljana trećih zemalja i ojačala njihova prava,
- u okviru **partnerstva za traženje talenata** s odabranim trećim zemljama (trenutačno su to Maroko, Tunis, Egipat, Bangladeš, Pakistan⁶²) poboljšavaju se zakoniti putovi za međunarodnu mobilnost radne snage i razvijaju talenti na uzajamno koristan način pri čemu

⁵⁶ Nizozemska, Švedska, Luksemburg, Danska

⁵⁷ OECD-ovi pokazatelji za sposobnost privlačenja talenata.

⁵⁸ Europska migracijska mreža (2019.), *Report on Labour market integration of third country nationals in EU member states* (Izvješće o integraciji državljana trećih zemalja na tržište rada u državama članicama EU-a).

⁵⁹ Direktiva (EU) 2021/1883 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. listopada 2021. o uvjetima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja visokokvalificiranih radnika te stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2009/50/EZ.

⁶⁰ Direktiva 2011/98/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o jedinstvenom postupku obrade zahtjeva za izdavanje jedinstvene dozvole za boravak i rad državljanima trećih zemalja na državnom području države članice te o zajedničkom skupu prava za radnike iz trećih zemalja koji zakonito borave u državi članci.

⁶¹ Direktiva Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem.

⁶² O partnerstvima za traženje talenata raspravlja se i s Nigerijom i Senegalom.

se uzimaju u obzir moguće zabrinutosti partnerskih zemalja,

- u **Akcijском planu za integraciju i uključivanje za razdoblje 2021.–2027.**⁶³ predlaže se podupiranje država članica mjerama koje uključuju poboljšanje mogućnosti zapošljavanja i priznavanja kvalifikacija migranata ili razvoj uključivog obrazovanja i osposobljavanja,
- **sporazumi o slobodnoj trgovini** s trećim zemljama, među ostalim oni o kojima se pregovara s Australijom, Indonezijom, Indijom i Tajlandom, trebali bi sadržavati odredbe za potporu kretanju kvalificiranih stručnjaka.

Ključni sljedeći koraci:

- Komisija će u studenome 2023. predstaviti **paket o mobilnosti talenata**, koji uključuje prijedlog za bazu talenata EU-a kao informatičku platformu za olakšavanje usklađivanja ponude i potražnje na tržištu rada između poslodavaca u EU-u i tražitelja posla iz trećih zemalja te Preporuku Komisije o priznavanju kvalifikacija državljana trećih zemalja i Prijedlog preporuke Vijeća o okviru za mobilnost u svrhu učenja,
- države članice i Komisija će preko **Platforme za migracije radne snage** dodatno pojačati suradnju u području olakšavanja migracija kako bi otklonile regionalni manjak radne snage u svim državama članicama.

4. PRIMJENA PAKETA INSTRUMENATA O DEMOGRAFIJI

Paket instrumenata o demografiji može pridonijeti mobilizaciji politika na razini EU-a i država članica. Komisija poziva države članice da izrade i provode integrirane politike kojima se odgovara na demografske promjene i uključe demografska pitanja u sve politike. Države članice potiču se da nacionalne politike kombiniraju s dostupnim instrumentima na razini EU-a. U okviru ciklusa europskog semestra države članice dobile su preporuke za pojedine zemlje o relevantnim područjima kao što su mirovine, zdravstvena skrb i dugotrajna skrb (uključujući njihovu primjerenost i održivost), skrb za djecu, oporezivanje, socijalno stanovanje, vještine,

Njemačka je od 2006. godine osnovala više od **540 višegeneracijskih kuća** kao „mjesto za sastajanje” radi promicanja socijalne kohezije među generacijama. Ti centri podupiru svoje lokalne zajednice u savladavanju izazova demografskih promjena na lokalnoj razini.

obrazovanje odraslih i politike zapošljavanja. Mjere kojima se odgovara na demografske promjene i ublažavaju njihove posljedice pridonose i širem društvenom napretku u skladu s ciljevima održivog razvoja.

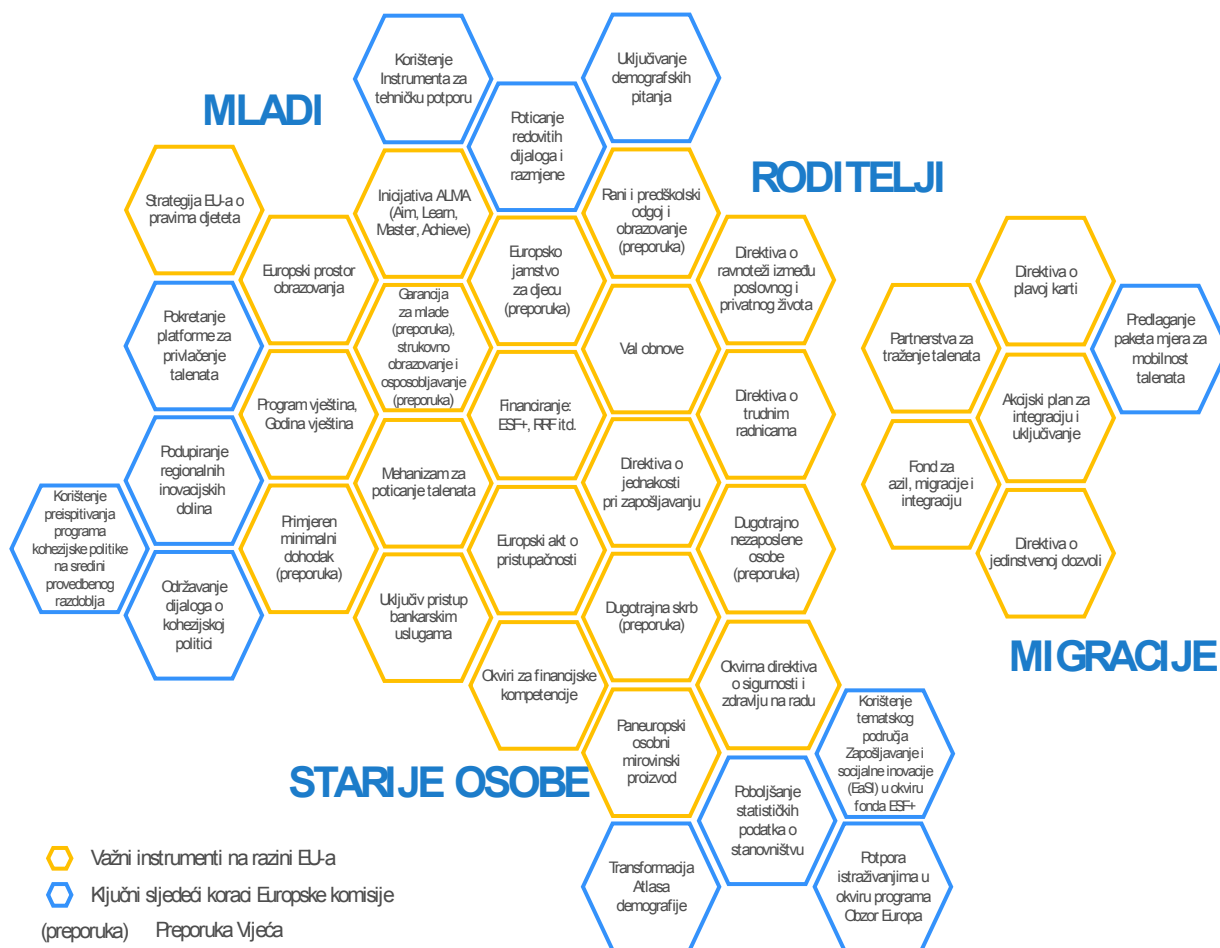
Rodna ravnopravnost, nediskriminacija i međugeneracijska pravednost moraju biti u središtu političkih odluka. Odabrana politika mora u svakom trenutku štititi i doprinositi rodnoj ravnopravnosti i jednakim mogućnostima, posebno

⁶³ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Akcijski plan za integraciju i uključivanje za razdoblje 2021.–2027., COM/ 2020/758 final.

poboljšanjem učinkovitog pristupa žena tržištu rada i omogućivanjem građanima Europe da ostvare svoje osobne želje i odluke. Glavno političko rješenje za to je formalno pružanje cjenovno pristupačne i visokokvalitetne skrbi o djeci i dugotrajne skrbi. Istodobno se provode politička rješenja koja su od uzajamne koristi za više ili za sve generacije te bi ih trebalo poduprijeti u različitim područjima politika kao što su obrazovanje i osposobljavanje (npr. međugeneracijsko učenje kojim se potiče znanje i zajedničko stjecanje vještina), stanovanje i skrb (npr. međugeneracijski suživot i skrb u zajednici, uključujući dnevne usluge za odrasle) i na radnom mjestu (npr. višegeneracijska radna snaga koja odgovara različitim potrebama i ulaže u dvosmjerni prijenos znanja i vještina među generacijama).

Politike država članica kojima se odgovara na demografske promjene trebaju e temeljiti na lokalnim okolnostima. Budući da se izazovi u državama članicama i regijama razlikuju, odgovori politika trebali bi se osmisliti i provesti kao zajedničke mjere u kojima aktivno sudjeluju regionalna i lokalna tijela. Važnu ulogu imaju i javne službe za zapošljavanje, socijalni partneri i organizacije civilnog društva. Komisija je pri tom spremna poduprijeti države članice, među ostalim olakšavanjem uzajamnog učenja i razmjene najboljih primjera iz prakse na svim razinama, primjerice u okviru mehanizma za poticanje talenata kojim se podupiru regije EU-a u odgovoru na utjecaj demografske tranzicije. Komisija će pored toga posebnu pozornost posvetiti posebnim izazovima povezanim s demografijom ruralnih područja u svojem predstojećem izvješću o provedbi dugoročne vizije za ruralna područja koje bi trebalo biti objavljeno početkom 2024.

PAKET INSTRUMENATA O DEMOGRAFIJI: VAŽNI INSTRUMENTI NA RAZINI EU-A NA RASPOLAGANJU DRŽAVAMA ČLANICAMA

Digitalne tehnologije mogu povećati konkurentnost Europe i pridonijeti ublažavanju posljedica demografskih promjena. Umjetna inteligencija i automatizacija već mijenjaju gospodarstvo i tržišta rada u Europi. Ako su dobro osmišljene i provedene, mjere politike kojima se promiču inovacije i veća primjena tehnologija mogu pridonijeti ublažavanju posljedica demografskih promjena na produktivnost i fiskalnu održivost. Korištenjem tehnologije zdravstvo i dugotrajna skrb mogu postati troškovno učinkovitiji te se mogu poboljšati pristup i kvaliteta u tom području, među ostalim u ruralnim i udaljenim regijama, za starije osobe i osobe s invaliditetom ili osobe sa smanjenom pokretljivošću. Osim toga, digitalni alati mogu pridonijeti dobrobiti stanovništva koje stari promicanjem zdravijeg i aktivnijeg života te ujedno olakšati sudjelovanje u društvu i ublažiti socijalnu izolaciju među starijim osobama, posebno kad se digitalni alati koriste kao sredstvo za olakšavanje stvarnih međuljudskih interakcija.

Osim prethodno navedenih regulatornih instrumenata i okvira politike, na razini EU-a dostupan je niz financijskih instrumenata za potporu državama članicama. Mehanizam za oporavak i otpornost potiče reforme i ulaganja u četiri stupa paketa instrumenata, prvenstveno s

oko 8 milijardi EUR namijenjenih za rani i predškolski odgoj i obrazovanje ⁶⁴, oko 43,2 milijarde EUR za obrazovanje ⁶⁵, oko 41,7 milijardi EUR za usavršavanje i prekvalifikacije ⁶⁶, oko 48,2 milijarde EUR za potporu zdravstva i dugotrajne skrbi ⁶⁷ te oko 15,1 milijarda EUR za socijalno stanovanje i socijalnu infrastrukturu ⁶⁸. U sporazumima o partnerstvu za razdoblje od 2021. do 2027. 26 država članica utvrdilo je da je demografija velik izazov za njihova područja na koji treba odgovoriti uz potporu fondova kohezijske politike. Iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), glavnog instrumenta EU-a za ulaganje u ljude, zajedno s državama članica usmjerava se gotovo 7 milijardi EUR za promicanje rodno uravnoteženog svijeta rada, jednakih radnih uvjeta i bolje ravnoteže između poslovnog i privatnog života te 427 milijuna EUR za potporu aktivnom i zdravom starenju radnika. Predstojeće preispitivanje programa kohezijske politike ⁶⁹ na sredini provedbenog razdoblja, koje bi se trebalo dovršiti do sredine 2025. i koje će se temeljiti na preporukama za pojedine zemlje koje će biti donesene 2024., bit će prilika da se procijeni situacija u tim regijama i, prema potrebi, uskladi programiranje fondova kohezijske politike. Osim toga, u okviru programa Obzor Europa financiraju se istraživanja za smanjenje manjka i neusklađenosti vještina s potrebama tržišta rada u iznosu od 43 milijuna EUR te za odgovor na socioekonomske posljedice demografskih promjena s 27 milijuna EUR.

Za učinkovito upravljanje demografskim promjenama potrebni su sveobuhvatni, visokokvalitetni i detaljni podaci i kapacitet na razini EU-a i na razini država članica za prikupljanje i procjenu podataka i stručno znanje kako bi se mogla provesti analiza i osigurati smjernice za odgovarajuća rješenja. I koordinacija napora iznimno je važna. Na nacionalnoj razini države članice provele su ili pokreću procjene demografskih promjena i njihovih posljedica, primjerice u **Nizozemskoj** u okviru novog „Državnog odbora za demografska kretanja do 2050.” Uz te aktivnosti, europska statistika o stanovništvu i migracijama te „Atlas demografije” na razini EU-a već osiguravaju dosad najveći skup podataka, interaktivne karte i grafikone u tom području, uz druge alate, kao što je opservatorij za ruralna područja. Međutim, bit će potrebno posvetiti veću pozornost izgradnji baze dokaza i prikupljanju kapaciteta za procjenu i daljnje predviđanje demografskih trendova i njihovih posljedica, uključujući načine na koje se politike mogu bolje osmisliti kako bi se uzela u obzir promjenjiva skupina starijih osoba u našim društvima. Važan korak u tom smjeru je Prijedlog uredbe o europskoj statistici o stanovništvu i stanovima ⁷⁰ kojoj je cilj modernizirati i integrirati demografiju, međunarodne migracije i statistiku popisa stanovništva i stanova.

⁶⁴ Brojke od 28. rujna 2023. Podaci se temelje na metodologiji označavanja stupova za tablicu pokazatelja za oporavak i otpornost i odgovaraju mjerama područja politike „rani i predškolski odgoj i obrazovanje” kao primarnom ili sekundarnom području politike. Za najnovije informacije i brojke o Mehanizmu za oporavak i otpornost vidjeti i Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi Mehanizma za oporavak i otpornost: Sljedeći koraci, COM(2023) 545 final/2.

⁶⁵ Isto. Podaci odgovaraju mjerama područja politike „opće, strukovno i visoko obrazovanje” kao primarnom ili sekundarnom području politike.

⁶⁶ Isto. Podaci odgovaraju mjerama područja politike „obrazovanje odraslih”, „zelene vještine i radna mjesta” i/ili „ljudski kapital u digitalizaciji” kao primarnim ili sekundarnim područjima politike.

⁶⁷ Isto. Podaci odgovaraju mjerama područja politike „zdravstvo” i/ili „dugotrajna skrb” kao primarnim ili sekundarnim područjima politike.

⁶⁸ Brojke od 5. listopada 2023. Podaci odgovaraju mjerama područja politike „socijalno stanovanje i druga socijalna infrastruktura” kao primarnom ili sekundarnom području politike.

⁶⁹ Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond plus, Kohezijski fond i Fond za pravednu tranziciju.

⁷⁰ Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o europskoj statistici o stanovništvu i stanovima, izmjeni Uredbe (EZ) br. 862/2007 i stavljanju izvan snage uredbi (EZ) br. 763/2008 i (EU) br. 1260/2013, COM(2023) 31 final.

Kako bi poboljšala instrumente na raspolaganju Komisija će poduzeti sljedeće mjere:

Unaprijediti bazu podataka i dokaza

- pretvoriti **Atlas demografije** u dinamičnu platformu za stvaranje i širenje znanja o demografiji na razini EU-a, čime će se olakšati razmjena među državama članicama
- podupirati, u okviru europskog statističkog sustava, države članice u poboljšanju **statistike o stanovništvu i stanovima** te provedbi inovativnih mjera na temelju budućeg regulatornog okvira za europsku statistiku o stanovništvu i stanovanju
- podupirati analitičke aktivnosti 2024. u okviru **tematskog područja socijalne inovacije fonda ESF+** koje se odnose na glavne aspekte demografskih kretanja, osobito u vezi s dugovječnošću, starenjem stanovništva i dugotrajnom skrbi
- podupirati **istraživanja u okviru programa Obzor Europa** o odgovorima politika na demografske izazove, uključujući studiju o posljedicama povećanja potrebe za dugotrajnom skrbi („val skrbi”) koja će se objaviti do 2025.

Poduprijeti preispitivanje i poboljšanje politika povezanih s demografijom na svim razinama

- poticati, u suradnji s Predsjedništvom, **redovite dijaloge i razmjene** s državama članicama o svim dimenzijama demografije putem namjenskih struktura i resursa
- iskoristiti **Instrument za tehničku potporu** za pružanje pomoći nacionalnim tijelima, na njihov zahtjev, za razvoj ili ažuriranje nacionalnih strategija usmjerenih na odgovor na demografske promjene, posebno u okviru tematskih vodećih inicijativa „Mladi na prvom mjestu”, „Vještine”, „Prevladavanje prepreka regionalnom razvoju” i „Integracija migranata i privlačenje talenata”
- početkom 2024. objaviti **deveto izvješće o koheziji** koje će pružiti priliku za promišljanje o tome kako kohezijska politika pomaže državama članicama u odgovoru na demografske izazove
- **uključiti demografska pitanja** u relevantne prijedloge politika na razini EU-a i, prema potrebi, njihove popratne procjene učinka
- **organizirati tematsku konferenciju** u prvoj polovini 2024. kako bi se razmotrilo kako sustavi i politike mogu poduprijeti dugovječnost u Europi na temelju najvažnijih zaključaka izvješća o primjerenosti mirovina i starenju stanovništva.

Osigurati da nijedna regija u EU-u ne bude zapostavljena

- službeno 23. i 24. studenoga 2023. pokrenuti **platformu za iskorištavanje talenata** i nastaviti s daljnjim pozivima u okviru mehanizma za poticanje razvoja talenata
- posebnu pozornost posvetiti i posebnim problemima povezanim s demografijom ruralnih područja u predstojećem **izvješću o provedbi dugoročne vizije za ruralna područja**
- poduprijeti stvaranje **100 regionalnih inovacijskih dolina** u kojima sudjeluju regije EU-a sa slabijim rezultatima u području inovacija, uz financiranje od 100 milijuna EUR iz programa Obzor Europa i 70 milijuna EUR iz instrumenta za ulaganja u međuregionalne inovacije (I3) u okviru EFRR-a

- održavati redoviti dijalog u okviru **relevantne stručne skupine Komisije**⁷¹ koja obuhvaća fondove kohezijske politike o demografskim izazovima i potpori iz relevantnih fondova kako bi se osiguralo da se demografski izazovi primjereno razmatraju tijekom programiranja i provedbe tih fondova
- pozvati države članice da iskoriste predstojeću **reviziju programa kohezijske politike na sredini provedbenog razdoblja** kako bi, prema potrebi, programe prilagodile potrebama koje su posljedica demografskih izazova.

5. ZAKLJUČAK

Demografske promjene imaju velik utjecaj na naše živote i konkurentnost našeg gospodarstva. Iako nam „društvo dugovječnosti” može pomoći u prilagodbi i iskorištavanju novih mogućnosti, starenje stanovništva i smanjenje udjela radno sposobnog stanovništva mogu dodatno pogoršati postojeće probleme povezane s manjkom radne snage, produktivnosti i javnim proračunima, što negativno utječe na gospodarstvo i društvo u cjelini. Zbog demografskih trendova mogu se i povećati razlike među regijama i zemljama, što bi moglo ugroziti socijalnu koheziju i vjeru da naše demokratske institucije mogu osigurati opće blagostanje i dobrobit.

Europa mora primijeniti sveobuhvatni pristup koji će sve generacije osnažiti da mogu ostvariti svoje talente i želje. Čelnici EU-a izrazili su u Granadi da su odlučni ulagati u vještine budućnosti i odgovarati na demografske izazove. Kako bi se izgradilo otporno i održivo gospodarstvo u interesu građana i društva u kojem pojedinci mogu ostvariti svoj potencijal, od presudne je važnosti pažljivo uskladiti različite ciljeve politike. Politike EU-a i nacionalne politike trebale bi ljudima u cijeloj Europi omogućiti da ostvare ravnotežu između obiteljskih želja i plaćenog rada. Rodna ravnopravnost, nediskriminacija, poštovanje temeljnih prava i međugeneracijska pravednost moraju nam pritom biti smjernice u svim nastojanjima. Budući da akutni manjak radne snage opterećuje poduzeća u cijelom EU-u, i zakonite migracije i učinkovita integracija državljana trećih zemalja iznimno su važni kao dopuna iskorištavanju talenata iz EU-a. Planirani sastanak na vrhu socijalnih partnera u Val Duchesseu u prvoj polovini 2024. bit će prilika za daljnje rješavanje važnog i hitnog problema manjka radne snage i vještina. Kako bi se općenito sagledalo pitanje konkurentnosti, predsjednica Komisije zadužila je Marija Draghija, bivšeg predsjednika ESB-a i predsjednika talijanske vlade, da do ljeta 2024. pripremi izvješće o budućnosti konkurentnosti EU-a.

Suradnjom možemo napredovati u smjeru snažne, otporne, konkurentne i povezane Europe. Ova Komunikacija upućuje na najvažnije reforme i ulaganja koji su potrebni za odgovor na demografske promjene u Europi i upravljanje tim promjenama. Kako je prethodno navedeno, oblikovatelji politika u državama članicama trebaju ih primjenjivati u svojim nacionalnim i regionalnim kontekstima na svim razinama uprave. Komisija se obvezala pružiti potporu državama članicama pri učinkovitom iskorištavanju raspoloživih instrumenata te ih u tu svrhu i dalje razvijati. Oblikovatelji politika trebaju promicati i aktivno sudjelovanje građana i

⁷¹ Stručna skupina za fondove iz Uredbe o zajedničkim odredbama (Stručna skupina za Uredbu o zajedničkim odredbama), vidjeti C(2021) 7888 final.

uključiti sve dionike – socijalne partnere, organizacije civilnog društva i druge subjekte te temeljiti svoje politike na lokalnim okolnostima. Na taj način možemo pomoći pojedincima i zajednicama da budu uspješni te tako pridonijeti dobrobiti i blagostanju sadašnjih i budućih generacija.